

УДК 342.95:342.841

ДЕМ'ЯНЧУК Ю.В., кандидат юридичних наук

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОЗОВУ**

Анотація. У статті проаналізовано ряд наукових підходів до визначення змісту поняття “адміністративний позов”, досліджено його правову природу, надано його авторське формулювання.

Ключові слова: адміністративний позов, адміністративна відповідальність, процесуальне законодавство, судовий адміністративний процес, матеріально-правова вимога.

Аннотация. В статье проанализирован ряд научных подходов к определению содержания понятия “административный иск”, исследована его правовая природа, представлены его авторские формулировки.

Ключевые слова: административный иск, административная ответственность, процессуальное законодательство, судебный административный процесс, материально-правовое требование.

Summary. This paper examines a number of scientific approaches to the definition of “administrative claim” concept, investigates its legal nature, gives its author's wording.

Keywords: administrative claim, administrative responsibility, procedural law, judicial administrative process, substantive requirements.

Постановка проблеми. Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [1] адміністративний позов – це звернення до адміністративного суду про захист прав, свобод та інтересів або на виконання повноважень у публічно-правових відносинах. Статтею 55 Конституції України [2] кожній людині гарантовано право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Не зважаючи на те, що закон містить поняття “адміністративний позов”, цей інститут й досі залишається малодослідженим у вітчизняній юридичній літературі, навколо якого останнім часом точиться тривала, напружена дискусія. Причиною цього, в першу чергу, є різні підходи вчених до визначення такої категорії, які сформувалися під впливом розуміння позову в цивільно-правовій науці. Одна група дослідників вважає, що поняття позову повинно окремо визначатися у “процесуальному” (звернення до суду про захист порушеного права), й окремо в “матеріальному” (матеріально-правова вимога позивача до відповідача) сенсі. Друга група дотримується позиції про цілісність такого поняття, а третя переконана, що позов повинен тлумачитися як чисто процесуальний інститут. Також вчені й досі шукають обґрунтування відмінності й унікальності адміністративного процесу та позову з приводу притаманним їм ознак.

Метою статті є підтримання однієї з позицій науковців щодо визначення поняття “адміністративний позов”, надання свого визначення, встановлення основних відмінностей та особливостей цього інституту.

Виклад основних положень. Існує інша низка підходів з приводу тлумачення категорії “адміністративний позов”. Цю проблему вивчали такі вчені як І. Картузова [3, с. 95-96], Д. Лученко [4, с. 92-93], С. Ківалов [5, с. 7-9], О. Константи́й [6, с. 91-92],

В. Бевзенко [7, с. 20, 22]. Одні дослідники розуміють під нею позови, в яких позивачем виступають приватні особи, а відповідачем – носії владних повноважень. Зазначимо, що не підтримуємо цієї позиції, оскільки ч. 2 ст. 50 КАС України чітко встановлює, що позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень. Друга група розуміє адміністративний позов як такий, що подається у зв'язку з притягненням правопорушника до адміністративної відповідальності; третя – бере за основу об'єднання різних видів позовів в єдину систему [1].

Переважає кількість науковців визначає досліджувану категорію як виражену у процесуальній формі вимогу позивача до відповідача, звернену через адміністративний суд, з метою вирішення адміністративно-правового спору, який виникає у зв'язку з необхідністю визнання неправомірним рішення, дій чи бездіяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб [3, с. 96; 6, с. 91]. Правильність цього визначення, на наш погляд, полягає у приділенні уваги як матеріально-правовому, так і процесуальному аспекту розуміння, але явно прослідковується, що його встановлення витікає з цивільно-правової науки. Отже, займаємо позицію щодо тлумачення категорії “адміністративний позов”, урахувавши два аспекти: матеріально-правовий і процесуальний.

Звернемося знову до поняття “адміністративний позов”, встановленого КАС України. У наданому визначенні фігурує термін “звернення”, який можна розуміти й як дію, й як відповідний документ (заяву), що передбачають ініціювання розгляду судовим органом адміністративної юрисдикції питання захисту прав, свобод або інтересів у взаємовідносинах публічного управління [4, с. 95-96]. Але саме собою звернення не може бути підставою для відкриття провадження в адміністративній справі. Воно має бути викладене в належній процесуальній формі та відповідати іншим вимогам до змісту і форми позовної заяви, передбаченим ст. 106 КАС України [1], у тому числі оплачене судовим збором. Конституція України у ст. 55 [2] передбачає право на судовий захист, звертаючись до суду, особа вказує в позові власне суб'єктивне уявлення про порушене право чи охоронюваний інтерес та спосіб його захисту.

Щодо особливостей адміністративного позову, то він виникає в разі існування адміністративно-правового спору, а останній, у свою чергу, витікає з відносин зі здійснення публічної влади. Отже, однією зі сторін цього спору є носій цієї влади – суб'єкт владних повноважень. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 13 Закону України “Про Конституційний Суд України” [8] Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у справах щодо конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Це положення відмежовує спір конституційно-правового характеру від адміністративно-правового, оскільки останній виникає у зв'язку з питанням законності певного рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, а попередній – у зв'язку з перевіркою конституційності певних актів. Також вони різняться за процесуальними формами названих спорів (адміністративний позов і конституційна скарга).

У науці й літературі йде дискусія щодо дослідження двох наступних категорій понять: “право на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом” і “право на адміністративний позов”. Кодекс адміністративного судочинства України [1] у ч. 2 ст. 11 встановлює, що суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, і не може виходити за межі

позовних вимог. Суд може вийти за межі позовних вимог тільки в разі, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін чи третіх осіб, про захист яких вони просять [5, с. 8-10]. Відповідно до цього, адміністративний суд позбавлений права ініціювати судовий адміністративний процес. З таких даних можна зробити висновок, що ці поняття є тотожними.

Висновки.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що питання дослідження й тлумачення визначення “адміністративний позов” є дуже складним та потребує подальшого детального визначення. Ми не претендуємо на визнання нашої позиції остаточною, але вважаємо, що під адміністративним позовом слід розуміти засіб порушення суб’єктом (фізичною чи юридичною особою, суб’єктом владних повноважень) – права, свободи та інтереси якого були порушені, або існує реальна загроза їх порушення – розгляду публічно-правового спору адміністративним судом, в якому міститься звернена до порушника матеріально-правова вимога, а також вимога до суду з приводу зазначених прав.

Використана література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 37. – Ст. 446.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Картузова І. Поняття, елементи та види адміністративного позову // Юридичний Вісник. – 2013. – № 3. – С. 94-100.
4. Лученко Д. Адміністративний позов як процесуальна форма захисту прав фізичних та юридичних осіб в адміністративному судочинстві // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 4. – С. 90-98.
5. Ківалов С. Право на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом: проблеми теорії і правового регулювання : зб. наукових праць Національного університету “Одеської юридичної академії”. – 2011. – Вип. 59. – С. 7-20.
6. Константи́й О. До проблеми поняття та видів адміністративного позову як засобу захисту прав і законних інтересів у публічно-владній сфері // Підприємство, господарство і право. – 2012. – № 4. – С. 90–93.
7. Бевзенко В. Про інтерес і захист прав платників податків і адміністративному судочинстві України // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2013. – № 2. – С. 13-23.
8. Про Конституційний Суд України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.

~~~~~ * * * ~~~~~